

Bediüzzamana Göre Kur'an-ı Kerim'deki Tekrar Nazariyesi

Mukaddime:

Allah'a hamd, Peygamberine salât ve selâm olsun! Bu tebliğ merhum [Bediüzzaman Said Nursî](#)'nin "**Kur'ân-ı Kerim'de Tekrar**" mevzuu etrafında yazdığı hususlarla ilgilidir. Kendim bu konuyu Risale-i Nur'dan hareketle mufassal bir tetkike ve araştırmaya tabi tutmayı tercih ettim. Merhum Bediüzzaman, Kur'ân'ın i'câzı, câmiyyeti, maksatları, Kur'ân'ın ihtiva ettiği birçok ilim ve konu hakkında çok yazılar yazdığı gibi, tekrar konusunu Risalelerinin birçok yerinde müteaddid noktalardan işlemiştir. Hatta bazıları mükerrer olarak ifade edilmiştir.

Merhum Üstad, Kur'ân-ı Kerim mevzularında yazdığı yazılarıyla, onun beyânını açığa çıkarmayı, hak olduğuna bürhan getirmeyi ve Kur'ân-ı Kerim'i insanlığın sonsuz Kitabı olarak sunmayı hedeflediği için, söz konusu mevzular üzerinde durmak ve düşünmek, adı geçen hedefe hizmet edecek ve insanlığın Kur'ân'ın hidâyetinden istifade etmeleri, dünya saadetine giden yolda onun gölgesinde yürümeleri ve ahrette sonsuz nimetlere nail olmaları konusunda bütün insanlığa yeterli bir azık takdim edecekti r.

Kur'ân'daki tekrar üslûbu üzerinde hem eski, hem yenilerin kendilerine has görüşleri vardır. Bunlardan bir kısmı Kur'ân'da tekrarın olduğunu, ancak bu tekrarın birçok faydaya mâtuf olduğunu söylerken, kimileri de Kur'ân'da tekrarın olmadığını benimsemektedir. Diğer bir grup vardır ki, bunların ilimle yakından uzaktan hiçbir ilgileri yoktur, âlimlerin üzerinde ihtilaf ettiği bu meseleyi çirkin bir tekrar kabul etmiş ve belâgat ve fesahatle alâkası olmadığını beyan etmişlerdir. Bu tipler tekrar üslûbunu Kur'ân'a ve onun üslûbuna yöneltile bir nakisa olarak değerlendirmişlerdir. Said Nursî ve onun tekrar üslûbuna yaklaşımını dile getirmeden önce bu görüşler üzerinde durmak gerekmektedir. Daha sonra Nursî'nin, Risale-i Nur'un değişik yerlerinde ifade edilen görüşünü ortaya koyacak ve bir hatime ile O'nun konu ile ilgili nazariyesinin önemli noktalarını tespit etmeye çalışacağız.

Tekrar üslûbu ile ilgili âlimlerin görüşleri:

Tekrar konusunda âlimlerin üç görüşü vardır: **Birincisi**, Kur'ân'da tekrar vardır, ancak bu tekrar mahmûd/kabûle şâyan bir tekrardır, çünkü bu tekrar ibareyi pekiştirme ve ona yeni bir takım mânâlar yükleme gibi faydaları gerçekleştirmek üzere yapılmıştır. **İkincisi ise**, Kur'ân'da tekrarın olmadığıdır, bu görüş daha ileride ifade edileceği gibi, tekrarın tarifinden ne kastedildiğine bağlı bir görüş olarak karşımıza çıkmaktadır.

İlk devir âlimleri tekrar konusu üzerinde durmuş ve onu birtakım tetkik ve araştırmalara tâbi tutmuşlardır. Bunların en eskilerinden İbn Kuteybe ed-Dineveri, Te'vilu Müşkili'l-Kur'ân adlı eserinde şöyle der:

*"Haber ve kıssaların tekrarına gelince, Allah Teâlâ Hazretleri kullarına kolaylık olsun diye Kitab-ı Mübin'ini yirmüç yıl boyunca parça parça inzâl buyurmuştur...Arap kabilelerine mensup heyetler İslâma girmek üzere Hz. Peygamber(s.a.v)'e geldiklerinde, Ashab-ı Kiram o kimselere biraz Kur'ân öğretiyor, bu da onlara kâfi geliyordu. Aynı şekilde Hz. Peygamber(s.a.v) değişik kabilelere bir takım sûreleri öğretmek üzere okuyucular gönderiyordu. İşte eğer geçmiş ümmetlere ait kıssa ve tarihi kesitler Kur'ân'da tekrar edilmemiş olsaydı, Musa(a.s) kıssası bir kavme, İsa(a.s) kıssası bir başkasına, Nuh (a.s) kıssası bir diğerine, Lût(a.s) kıssası başka bir kabilenin payına düşmüş olacaktı, ancak Allah Teâla bunları tekrarlamak suretiyle lütfi ve rahmetiyle bu kıssaları dünyanın dört bir tarafına yaymayı ve herkese duyurmayı murad etmiş ve bu yolla muhataplarına birtakım mesajlar göndermeyi amaçlamıştır."*²

İbn Kuteybe kıssa ve ahkâm âyetleri arasında bir ayırımı gitmek suretiyle kıssaların tekrarını gerekçelendirmek üzere şöyle der:

*"Peygamberlere dair nakledilen tarihi kesitleri işleyen kıssalar, farzlar gibi değildir, çünkü Hz . Peygamber(s.a.v)'in yazdığı mektuplar, Allah Teâlâ'nın namaz, namaz vakitleri ve namaz sayıları ile zekât ve zekâtın sünnetleri gibi farz hükümleri herkese ulaşıyordu... Nitekim bu ayrıntıların keyfiyeti direkt Kur'ân-ı Kerim'de tarif edilmiyordu ve bunlar Musa, İsa, Nuh..ve diğer peygamberlerin kıssalarıyla duyurulmuyordu. Bu uygulama, Allah Teâlâ daha dinini kemale erdirmeden önce İslâmın ilk dönemlerindeydi, Allah Teâla dinini yeryüzünün her tarafına yaydı ve küçük büyük herkes Kur'ân'ın hükümlerini öğrendikten ve Kur'ân iki kapak arasında cem edildikten sonra , söz konusu durum ortadan kalkmış ve her bölgede ve her toplulukta olan haberler bir araya getirilmiştir."*³

Tekrar konusunu erken dönemlerde işleyen âlimlerden birisi de Ebu Süleyman el-Hattâbî'dir. Kendisi mezmûm ve memdûh olmak üzere tekrarı iki gruba ayırmış ve Kur'ân-ı Kerimde mezmûm tekrar diye bir şeyin söz konusu olmadığını ifade etmiştir. Bu bağlamda şöyle der:

"Kelamın tekrarı iki şekilde olur: Birincisi mezmûm olanıdır ki, bu da ilk kelama mânâ itibariyle katkısı olmayan ve dolayısıyla kendisinden istiğna edilebilecek olan kelimedir, çünkü bu durumda kelam zaid hükmüne girmektedir. İşte bu türden Kur'ân-ı Kerimde tekrar varid olmamıştır. **İkinci çeşit tekrar ise** bunun tam karşıtı olan bir tekrardır; ihtiyaç olmadığı ve tekellüfe meydan verdiği durumlarda tekrar yerine hazf ve ihtisara

*başvurulur; çok önemli ve üzerinde durulması gereken hususlarla, tekrar edilmemesi durumunda bir yanlış anlaşılmaya, unutkanlığa veya kâle alınmamaya mahal olacak yerlerde ise tekrar kaçınılmaz bir ihtiyaç haline gelir."*⁴

Zerkeşî de tekrar konusuna değişik açılardan değinir ve onu şöyle tarif eder:

*"Tekrar gerçekte, uzun bir aralık geçtiği için ilk mânânın unutulmuş olabileceği endişesiyle mânâyı pekiştirmek maksadıyla, lafzı aynıyla veya eşanlamlısı ile iade etmektir, onun için tekrar eğer bir önceki mânâyı pekiştirmek için yapılmamışsa tekrar sayılmaz."*⁵

Zerkeşî tekrar üslûbunun Arapça'da alışlagelen bir üslup olduğunu açıkladıktan sonra faydalarını da zikreder, arkasından Kur'ân kıssaları konusuna değinerek bu kıssalarda yeralan tekrarların faydaları üzerinde mütaalâlarda bulunur. Bu faydalardan birisi, yeni bir şey ilave etmek olduğunu ifade eder. Bir başka faydası da Zerkeşî tarafından şöyle dile getirilir: Müslüman olan kimse bir parça Kur'ân öğreniyor sonra da kendi bulunduğu bölgeye gidiyordu, daha sonra o bölgeye başka Müslümanlar geliyor ve kendisine yeni inen vahyi tilavet ediyorlardı, zira Kur'ân'a iman eden kimselerin çoğu muhacir kimselerdi, dolayısıyla kıssalar tekrar edilmemiş olsaydı, Musa(a.s) kıssası bir topluluğa, İsa(a.s) kıssası bir başka topluluğa, diğer bir kıssa daha başka bir topluluğa düşecekti.. Böylece kıssalar tekrar edilmek suretiyle mânâlar insanların zihninde daha da pekişiyor ve başkalarına ibret ve ders hükmünde oluyordu. Kıssaların tekrarının bir başka faydası da Hz. Peygamber'i(s.a.v) teselli etmek ve aynı mânâyı, fesahata delil teşkil edecek değişik ifadelerle ve farklı üslûplarla dile getirmektir.

Zerkeşî devamla Kur'ân'ın nazmının sahip olduğu hârikulâde üslûplar üzerinde durur ve Kur'ân'da yer alan tekrarın bir kusura ve bıkkınlığa meydan vermeyen bir tekrar olduğunu ifade eder. Aynı şekilde değişik yerlerde yer alan Kur'ân kıssalarının aynen tekrar edilmediğini, bir yerde uzun ve tafsili bir şekilde yer alırken, başka bir yerde kısa ve özet bir şekilde ifade edildiğini ve bazen takdim-te'hir yapıldığını ifade eder.⁶ Böylece Zerkeşî ve ondan önce gelen el-Hattabi, Kur'ân'da birden çok defa tekrar edilen kıssaların zikredildikleri her yerde mânâ noktasında ilaveler olduğunu ifade etmişlerdir. Dolayısıyla zahiren tekrar vardır, ancak bu tekrar mânâyı daha da pekiştirmek için faydalı bir tekrardır.

Çağdaş âlimlerden çok sayıda kimse tekrar konusunu işlemiş, önemi ve faydaları üzerinde durmuştur. Dr. Ahmed Bedevi, *Min Belagati'l-Kur'ân* adlı eserinde, te'kid ve tekrar başlıklı bir bölüm açar ve özetle şu görüşü dile getirir:

"Kur'ân-ı Kerim, insan ruhu üzerinde bir tesiri olması hasebiyle, bazen pekiştirme ve vurgu ifade eden cümleyi aynı lafızlarla birkaç defa tekrar eder, tıpkı:

"Ben size gönderilmiş Allah'ın güvenilir elçisiyim, Allah'tan hakkıyla korkun ve Bana itaat edin. âyetlerinde vuku bulan tekrar gibi."(Şuara suresi 26, 108, 126, 144, 163, 179)

Çok sayıda elçi tarafından tekrar edilmiş olsa da bu ibare, tekrarına binaen bir ibare gibi yansımaktadır, söz konusu elçilerin doğruluğunu teyid etme ve onları tasdik etmeyi pekiştirme babında tek bir ibare gibidir, dolayısıyla tekrar üslûbu mânâların zihinlerde nakşolunması ve ruhun derinliklerine işlemesinin bir kaynağı olmaktadır"⁷ Aynı şekilde Dr. Fadl Abbas, tekrar üslûbunun, Zerkeşî'nin tarif ettiği gibi lafzın aynen veya muradifiyle tekrar edilmesinden ibaret olmadığını, Hattabi'nin ifade ettiği üzere tekrarın, mânâ fazlalığı taşıyan ve birden çok defa varid olduğu için tekrar hükmüne giren bir üslup olmadığını ifade eder ve tekrarı şöyle tarif eder:

"Tekrar, sözü aynı lafızla, aynı bağlamda ve aynı mânâya yönelik ifade etmektir, şâyet bu iki şart bir araya gelmezse, yani lafız aynıyla tekrar edilmemişse veya lafız birden çok zikredilmiş, ancak her bir yerde kendine has bir bağlamda zikredilmişse bu tekrar değildir."⁸

Doktor Fadl Hasan Abbas, çağdaş âlimlerin tekrar üslûbuyla ilgili yaptıkları araştırmalara değinir ve Kur'ân-ı Kerim'in mevzularının şu üç başlık altında özetlenebileceğini ifade eder:

1. Ahkâm: Bunlar ibadet, muâmelât, ahvâli şahsiyye(özel hukuk) ve hadleri içine alır.

2. Akîde: Bu da ulûhiyet, risâlet ve ahiret konularını içerir.

3. Kur'ân kıssaları

Dr. Hasan Abbas devamla şöyle der:

*"İslâm âlimleri ahkâm ile ilgili âyet-i kerimelerde tekrarın olmadığı konusunda icmâ etmişlerdir. Tekrar üslûbunun yer alacağı âyetlerin akîde ve Kur'ân kıssalarında olduğunu ifade etmişlerdir. Daha sonra Fadl Hasan Abbas, Kur'ân-ı Kerim'de bazı cümle ve âyetlerin tekrar edildiğini ifade eden kimselere cevap sadedinde birtakım noktalara dikkat çeker ve söz konusu kimselerin, tekrar üslûbunu, konunun veya cümlenin birden fazla tekrar edilmesi şeklinde yaptıkları tarifi, Kur'ân-ı Kerim'de tekrarın varlığını ileri sürmelerine sebebiyet verdiğini, ancak meselenin böyle olmadığını ifade eder."*⁹

Değerli hocamız Dr. Fadl Abbas'ın vurguladığı hususu daha da pekiştirmek üzere

derim ki: Arapçadaki harf ve sesler kırkı geçmez, ancak bu harf ve seslerden binlerce, milyonlarca kelime oluşturulmuştur ve şüphe yok ki bu harfler veya bir kısmı aynı kelimelerde ve hatta yüz ve binlerle ifade edilen kelimelerde yer almaktadır. Şimdi bir harfin söz konusu çok sayıda kelimelerde yer alması, onun tekrar edildiği anlamına gelir mi? Hatta bazen tek harf aynı kelimedeki bir veya birden çok defa yer almaktadır, mesela mükerrer kelimesinde iki tane r harfi vardır, dolayısıyla biz bu harf tekrar edilmiştir, diyebilir miyiz? Yoksa her harfin kelime içerisinde kendine has bir rolü ve işlevi mi vardır? demeliyiz.

Ancak Üstad [Bediüzzaman Said Nursî](#)'nin metodu birinci görüşü benimseyen âlimlerinkine daha yakındır, yani Kur'ân'da, faydası ve önemi olan tekrarın varlığını benimseyen kimselerin görüşüne daha yakındır; aşağıdaki sözünden anlaşıldığı üzere, her ne kadar ikinci görüşü seslendiren âlimlerinkine yaklaşıyorsa da:

"Bununla beraber, sureten tekrardır. Fakat, mânen herbir âyetin çok mânâları, çok faydaları, çok vücut ve tabakati vardır. Herbir makamda ayrı bir mânâ ve fayda ve maksatlar için zikrediliyor."¹⁰

Bediüzzaman bu mânâyı daha da açıklığa kavuşturmak üzere bir başka yerde şöyle der:

"Tekraratiyle birtek cümlede ve birtek kessada ayrı ayrı çok mânâları, ayrı ayrı muhatap tabakalarına tefhim eder."¹¹

Bediüzzaman Said Nursî'nin **zahr, batn, had, matla'** kavramları etrafında yaptığı açıklamalar her ne kadar tartışılmaya ve araştırılmaya muhtaç ise de, benim buradaki amacım bunları araştırmak değildir, ancak O'nun, tekrarın tarifi konusundaki görüşünün, Dr. Fadl Abbas'ın görüşüne yakın olduğunu ifade etmek isterim. Yukarıdaki ifadesinden anl aşıldığına göre Bediüzzaman Said Nursî gerçek anlamda bir tekrarın olmadığını, çünkü tekrar edilen lafzın başka bir bağlamda ve aynı anlamda kullanılmadığını ifade eder. Bediüzzaman'ın tekrar üslûbunu benimsemediğine dair açık bir ifadesi vardır, hatta kendisi tekrara konu olan kelimeleri te'vil ve yorum yoluna gitmiş ve âyetin farklı bağlamlarda tekrarının değişik mânâları ifade etmeye yönelik olduğunu açıklamıştır, bu bağlamda şöyle der:

"Kur'ân, hey'et-i mecmuasıyla kalblere kut ve kuvvet olup, tekrari usanç değil, halâvet ve lezzet verdiği gibi, Kur'ân'ın âyetlerinde de öyle bir kısım vardır ki, o kuvvetin ruhu hükmünde olup tekerrür ettikçe daha ziyade parlar, hak ve hakikat nurlarını saçar. Ezcümle:

'Bismillâhirrahmânirrahîm' gibi âyetlerde bulunan ukde-i hayatiye ve nuranî esaslar, tekerrür ettikçe istahlari açar; misk gibi, karistirildikçe kokar. Demek tekerrür zannedilen, hakikatte tekerrür değildir. Ancak **'Rızıkları**

dünyadakine benzer şekilde kendilerine sunulur.' (Bakara Sûresi, 2:25.) kabilinden, o ayrı ayrı hikmetleri, nükteleri, gayeleri ifade eden tekrarlı kelâmlar, yalnız ibarece, lâfizca birbirine benzedikleri için tekrar zannedilir. Hattâ kissa-i Mûsâ, çok meziyetleri ve hikmetleri müstemildir. Her makamda o makama münasip bir vecihle zikredilmesi, ayn-i belâgattir."¹²

Dolayısıyla Bediüzzaman'ın:"Tekrar varlığını kabul etsek de.." ifadesini düşünürsek, kendisinin tekrarı benimsemediği sonucuna ulaşırız, Allahü a'lem..

Ancak şu kadar var ki, Bediüzzaman Said Nursî burada ortaya koyduğu tespiti olduğu gibi muhafaza etmemektedir, hatta çoğu kez aksini benimseyerek Kur'ân'daki tekrarın varlığını onaylıyor ve defalarca faydalarını açıklamaya çalışıyor. Onun için ben, Bediüzzaman'ın birinci görüşü benimseyen âlimlere daha yakın olduğunu ifade ettim.

Nursî'ye Göre Kur'ânın Maksatları:

Tekrar mevzûu ile sıkı bir ilişkisi olması haseiyle bu başlığı ele almış bulunuyorum, zira Nursî Hazretleri Risaleler'inin bir çok yerinde Kur'ân'ın maksatlarını anmaktadır. Nursî'ye göre bunlar dördtür, bu bağlamda kendisi şöyle der:

"Kur'ân'daki anâsir-i esasiye ve Kur'ân'in takip ettiği maksatlar tevhid, nübüvvet, hasir, adalet ile ibadet olmak üzere dördtür."¹³

Daha sonra kendisi şöyle der:

"Kur'ân'da makasıddan başka olan kâinat bahsi istitradîdir. Tâ san'atın intizamıyla Sani-i Zülcelâle istidlâl yolu gösterilsin."

"Evet, intizam görünür. Ve kemâl-i vuzuh ile kendini gösterir. Sani'in vücud ve kast ve iradesine kat'iyen şahadet eden intizam-i san'at, kâinatın her cihetinde boynunu kaldırarak her canibinden lemean eden hüsn-ü hilkatini nazar-i hikmete gösteriyor. Güya herbir masnu birer lisan olup Saniin hikmetini tesbih ediyor."⁴

Kur'ân-ı Kerim âyetlerinin açıklığa kavuşturmak istediği, istişhad ettiği ve doğruluğuna ve kesinliğine delalet etmek üzere delil takdim ettiği bu âyeti kerimelerin maksatları, İmam Nursî dahil olmak üzere, daha bir çok âlime, Kur'ân'da tekrarın varlığını benimsemeye sevketmiştir, bunlara göre bu tekrar faydalı bir tekrardır, zira Kur'ân'ın âyetleri hep bu maksatları ispatlamaya, insanları bu konuda ikna etmeye çalışır ve bu âyetler değişik üslûp ve tarzlarda karşımıza çıkar. Bunların kimisi akla, kimisi duygu ve vicdana hitap eder, kimisi terğib-terhib, itminan, sakındırma içeriklidir; kimisi kıssa, öğüt, mesel, kasem ve istifham şeklinde varid

olur.

Aslında bunun tekrarla hiçbir ilişkisi yoktur, ancak söz konusu âlimler bunu tekrar saymış ve buradan hareketle, Said Nursî'de göreceğimiz üzere, ona yönelik birtakım fayda ve mülâhazalar ve yorumlar ilave etmeye koyulmuşlardır.

Nursî'ye Göre Tekrarın Önemi:

[Said Nursî](#) tekrarın, özellikle Kur'ân-ı Kerim'de çok önemli ve kaçınılmaz olduğunu savunur ve bunu bir nâkisa telakki edenlere şöyle cevap verir:

"Sebeb-i kusur tevehhüm edilen tekraratındaki lem'a-i i'câza bak ki: Kur'ân hem bir kitab-i zikir, hem bir kitab-i dua, hem bir kitab-i davet olduğundan, içinde tekrar müstahsendir, belki elzendir ve eblâgdir. Ehl-i kusurun zanni gibi degil. Zira, zikrin se'ni, tekrar ile tenvidir. Duanın se'ni, terdad ile takrirdir. Emir ve davetin se'ni, tekrar ile tekittir." ¹⁵

"Hem Kur'ân müessistir, bir din-i mübînin esasıdır ve su âlem-i islâmiyetin temelleridir ve hayat-i içtimaiye-i beseriyeyi degistirip muhtelif tabakata, mükerrer suallerine cevaptır. Müessise, tesbit etmek için tekrar lâzımdır. Tekit için terdad lâzımdır. Teyit için takrir, tahkik, tekrar lâzımdır."

Hem öyle mesâil-i azîme ve hakaik-i dakikadan bahsediyor ki, umumun kalblerinde yerleştirmek için, çok defa muhtelif suretlerde tekrar lâzımdır." ¹⁶

Said Nursî bir adım daha öteye giderek Kur'ân-ı Kerim'deki tekrar üslûbunun, onun i'câz yönlerinden biri olduğunu ve bu olgunun kaçınılmaz olduğunu ifade etmek üzere şöyle der:

"Tekrarı iktiza eden dua ve dâvet, zikir ve tevhid kitabı dahi olduğunu bildirmek sirriyle, güzel, tatlı tekrarıyla birtek cümlede ve birtek kissada ayrı ayrı çok mânâları, ayrı ayrı muhatap tabakalarına tefhim etmekte ve cüz'î ve âdi bir hâdisede en cüz'î ve ehemmiyetsiz seyler dahi nazar-i merhametinde ve daire-i tedbir ve iradesinde bulunmasını bildirmek sirriyle tesis-i islâmiyette ve tedvin-i seriatta Sahabelerin cüz'î hadiselerini dahi nazar-i ehemmiyete almasında, hem küllî düsturların bulunması, hem umumî olan islâmiyetin ve seriatin tesisinde o cüz'î hadiseler, çekirdekler hükmünde çok ehemmiyetli meyveleri verdikleri cihetinde de bir nevi i'câzini gösterir." ¹⁷

Tekrar Üslûbunun İnsan Ruhu Üzerindeki Tesiri:

Said Nursî normal şartlarda, en lezzetli şey de olsa, bir şeyin tekrarının insanı bıkkınlığa sevkedeceğini, ancak Kur'ân-ı Kerim'de yer alan tekrarın bunun tam aksine

olduğunu,ondaki tekrarın kelamı daha da tatlı ve canlı hale getirdiğini, okuyucuyu rahatlatan ve ona itminan kazandıran bir unsur olduğunu ifade eder:

*"Kur'ân öyle hakikatli bir halâvet göstermişki, en tatlı bir şeyden dahi usandıran çok tekrar, Kur'ân'i tilâvet edenler için değil usandırmak, belki kalbi çürümemiş ve zevki bozulmamış adamlara tekrar-ı tilâveti halâvetini ziyadelestirdiği, eski zamandan beri herkesçe müsellem olup darb-i mesel hükmüne geçmiş."*¹⁸

Bediüzzaman Said Nursî bu gerçeği Kur'ân'ın teru-tazeliğine ve her asırda yenilenmesine bağlar, bu iddiayı ispat bağlamında hiç bir bürhan takdim etmeden veya Kur'ânın tazeliğinin sırrını netleştirmeye çalışmadan, sadece şununla yetinir:

*"Hem öyle bir tazelik ve gençlik ve sebâbet ve garabet göstermiş ki, on dört asır yaşadığı ve herkesin eline kolayca girdiği halde, şimdi nazil olmuş gibi tazeligini muhafaza ediyor. Her asır, kendine hitap ediyor gibi bir gençlikte görmüş. Her taife-i ilmiye, ondan her vakit istifade etmek için kesretle ve mebzuliyetle yanlarında bulundurdıkları ve üslûb-u ifadesine ittiba ve iktida ettikleri halde, o, üslûbundaki ve tarz-i beyanındaki garabetini aynen muhafaza ediyor."*¹⁹

Nursî Hazretlerinin burada söylediği şeyler şüphesiz ki doğrudur, ancak ispata muhtaç bir iddiadır ve delil gerektiren bir sözdür. Kur'ân üslûbunun özelliklerini zikretmek suretiyle, âlimler bu delili ortaya koymayı üzerlerine almışlardır, söz konusu özellikler Kur'ân-ı Kerim'i devamlı yenileyen ve her zaman hayata hitap eden bir Kitap olarak ortaya koymaktadır. Bunların en önemlileri:

"Aklın iknası, duyguların istifadesi, lafzın maksadı, mananın hakkını îfa, genele ve özele hitap, açıklama ve özetleme"²⁰

Ancak [Said Nursî](#) Kur'ân-ı Kerim'in muhtevasında bulunan daha başka özelliklere yer verir ve bu anlamda şöyle der:

*"Kur'ân-i Azîmüşşanın elbette her harfinde on ve yüz ve bazen bin ve binler sevap bulunması; ve bütün cin ve ins toplansa onun mislini getirememesi; ve bütün benî Âdemle ve kâinatla tam yerinde konuşması; ve her zaman milyonlar hâfizların kalblerinde zevkle yazılması; ve çok tekrarlar ve kesretli tekrarlarıyla usandırmaması; ve çok iltibas yerleri ve cümleleriyle beraber çocukların nazik ve basit kafalarında mükemmel yerleşmesi; ve hastaların ve az sözden müteessir olan ve sekeratta olanların kulağında mâ-i zemzem misilli hoş gelmesi gibi kudsî imtiyazları kazanır. Ve iki cihanin saadetlerini kendi şakirtlerine kazandırır."*²¹

Said Nursî bu mânâları çok yerlerde tekrar eder ve son derece kendinden emin ve mutmain bir şekilde şunu vurgular:

*"Bazen bir sayfada iktiza-yi makam ve ihtiyac-i ifham ve belâgat-i beyan cihetiyle yirmi defa sarîhan ve zimnen tevhid hakikatini ifade eder; değil usanç, belki kuvvet ve sevk verir. Risale-i Nur'da, tekrar-ı Kur'âniye ne kadar yerinde ve münasip ve belâgatça makbul olduğu, hüccetleriyle beyan edilmiş."*²

Bir başka yerde de şöyle der:

"Bin seneden beri yüzer milyon insanlar her gün usanmadan kemâl-i iştiyakla ve ihtiyaçla (Kur'ân'i) okurlar." ²³

Tekrarın Hikmeti:

Said Nursî mükerrer olduğunu ifade ettiği âyetler üzerinde durur ve buradaki tekrarın hikmetini ve gayesini açıklamaya çalışır. Bir yerde, tekrar üslûbunun *ihtiyacın tekrarlanmasından kaynaklandığını ifade etmek üzere şöyle der:*

*" ihtiyacın tekerrüyle tekrarın lüzumu haysiyetiyle, yirmi sene zarfında pek çok mükerrer suallere cevap olarak ayrı ayrı çok tabakalara ders veren ve koca kâinati parça parça edip kıyamette seklini degistirerek, dünyayı kaldırıp onun yerine azametli âhireti kuracak..."*²⁴

Daha sonra tekrarın ne zaman olacağını ve kendisine ne zaman ihtiyaç duyulacağını ifade etme bağlamında şöyle der:

"Zerrattan yıldızlara kadar bütün cüz'iyat ve külliyyatın tek bir Zâtin elinde ve tasarrufunda bulunduğunu ispat edecek." ²⁵

Bu, Kur'ân-ı Kerim'in maksatlarından birincisine, yani Allah Teâlâ'yı ispat etme konusuna işaret etmektedir, daha sonra Bediüzzaman Said Nursî şöyle der:

" Kâinati ve arzi ve semavati ve anâsırı kızdıran ve hiddete getiren nev-i beşerin zulümlerine, kâinatın netice-i hilkatı hesabına gazab-i ilâhîyi ve hiddet-i Rabbâniyeyi gösterecek hadsiz ve nihayetsiz ve dehşetli ve geniş bir inkilâbın tesisinde, binler netice kuvvetinde bazı cümleleri ve hadsiz delillerin neticesi olan bir kısım âyetleri tekrar etmek..." ²⁶

Said Nursî bu ifadeleriyle, herkesin yaptıklarından sorumlu tutulacağı haşır ve adalet

hususlarına işaret etmektedir. Böylece Said Nursî'nin söz konusu tekrarları daima Kur'ân'ın maksatlarıyla irtibatlandırıldığını görüyoruz. Bediüzzaman tekrar üslûbundan istinbat edebileceğimiz daha başka hikmetlere dikkat çeker ve Kur'ân'ın

"Bir küllî düsturun efradi olarak her asırda ve her tabakaya hitap ederek taze nazil oluyor. Ve bilhassa çok tekrarlarla 'ezzâlimîn, ezzâlimîn' deyip tehditleri ve zulümlerinin cezası olan musibet-i semâviye ve arziyeyi şiddetle beyanı, bu asrın emsalsiz zulümlerine, kavm-i Âd ve Semûd ve Fir'avunun başlarına gelen azaplarla baktırıyor. Ve mazlum ehl-i imana, İbrahim ve Mûsâ Aleyhimesselem gibi enbiyanın necatlarıyla tesellî veriyor." ²⁷

[Bediüzzaman Said Nursî](#) bir başka yerde Kur'ân'ın nazar-ı itibare aldığı önemli bir terbiyevi (eğitim) maksada işaret eder, o da şudur: Kur'ân-ı Kerim'i okuyan Müslümanların hepsi aynı seviyede değildirler, kimileri Kur'ân'ı tümünden okuyamaz, sadece birkaç cüzünü veya birkaç suresini okuyabilirler, işte tekrar olmasaydı, bu kimseler söz konusu maksatlardan haberdar olmayacaklardı, bu anlamda Said Nursî şöyle der:

" Hem herkes her vakit bütün Kur'ân'i okumaya muktedir olamaz, fakat bir sûreye galiben muktedir olur. Onun için, en mühim makasid-i Kur'âniye ekser uzun sûrelerde derc edilerek, herbir sûre bir küçük Kur'ân hükmüne geçmiş. Demek, hiç kimseyi mahrum etmemek için, tevhid ve haşir ve kıssa-i Mûsa gibi bazı maksatlar tekrar edilmiş." ²⁸

Said Nursî defalarca tekrar edilen ve insana hiç bıkkınlık vermeyen, hatta devamlı ihtiyaç olarak hissedilen bir takım eşya ile ilgili bazı örnekler verir ve arkasından şöyle bir soru yöneltir: Vücut ile ilgili ihtiyaçlarda durum böyleyse, ruh ile ilgili ihtiyaçlar çok daha fazla tekrar edilmeye layık değil midir? Bu bağlamda şöyle der:

"Hem cismânî ihtiyaç gibi, mânevî hâcat dahi muhteliftir. Bazısına insan her nefes muhtaç olur: cisme hava, ruha Hû gibi. Bazısına her saat: Bismillâh gibi ve hâkezâ... Demek, tekrar-i âyet, tekerrür-ü ihtiyaçtan ileri gelmiş ve o ihtiyaca işaret ederek, uyandırıp teşvik etmek, hem iştiyaki ve iştahı tahrik etmek için tekrar eder." ²⁹

Daha sonra Said Nursî tekrar hükmünde Kur'ân'da yer alan çok sayıda misal arzeder ve bu tekrarların arkasında bir i'câz ve yüksek bir edebî yön bulunduğunu ifade eder. Bu bağlamda zikrettiği misallerden **'bismillahirrahmanirrahim'i** anar ve bunun Kur'ân'da 114 defa yer aldığını, çünkü besmelenin bütün kâinatı nûr ve ziya ile dolduran büyük bir gerçek olduğunu vurgular.³⁰ Aynı şekilde: İnne rabbeke lehuvel azizürrahim (Şuârâ, 9) âyetini misal verir ve bu âyetin söz konusu surede sekiz defa tekrarlandığını ifade ettikten sonra, bu tekrarın, Allah Teâlâ'nın izzetinin, kendisini yalanlayan ve küfre sapanların azabını gerektirdiğini, ilâhî rahmetin de,

peygamberlerle onların izinden gidenlerin necâtını gerektirdiğini ifade eder.³¹

Sonuç:

[Said Nursî](#)'nin (r.a.) bu konu etrafında yazdıkları ile ilgili yaptığımız bu gezintiden sonra onun görüşlerini özetleyecek ve Nursî'ye göre tekrar nazariyesi diye isimlendirebileceğimiz bir nazariyeyi açıkça ve çerçevesi belli bir şekilde ortaya koyacak görüşlerini özetlememiz gerekir. **Onun nazariyesini şu başlıklar altında özetlemek mümkündür:**

1. Kur'ân-ı Kerim'de tekrarlar vardır, ancak tekrar edilen her ibare yeni bir mânâ ve yeni bir ibrete delalet etmektedir.

2. Kur'ân'da faydadan ve yeni bir şeyleri ilave etmekten hâli tekrar yoktur.

3. Kur'ân'ın amaçları dörttür: Tek olan Yaraticının varlığını ispat, nübüvvet, cismâni haşır, adalet. Kur'ân-ı Kerim'in bütün âyetleri bu amaçları ispat sadedinde birbinini takip etmiş ve daha da vuzuha kavuşturmak için tekrar edilmiştir.

4. Tekrarın çok önemli bir yönü vardır, çünkü Kur'ân-ı Kerim bir zikir, dua ve davet Kitabı'dır. Dolayısıyla âyetlerin tekrarı sadece iyi olmakla kalmaz, aynı zamanda zarurîdir, çünkü ikrin tekrarı tenvidir, duânın tekrarı takrirdir, davetin tekrarı da te'kit mânâsına gelmektedir.

5. Kur'ân-ı Kerim büyük meseleleri ve ince hakikatleri arzettiği ve akılları, bunları bilmeye, kalbleri de iman etmeye davet ettiği için değişik ifadelerle ve muhtelif üslûplarla tekrarı kaçınılmazdır.

6. Tekrar, Kur'ân'ın i'câz vecihlerinden bir vecihtir. Çünkü Kur'ân, farklı tabakalardaki insanları bir âyet veya kıssada geçen çok sayıda mânâ ve ibretlere irşad ve davet etmektedir.

7. En lezzetli şeylerde de olsa, tekrar çoğu şeylerde insanda. bir bıkkınlık yaratmasına rağmen, Kur'ân'daki tekrarlar daima tatlı ve hoştur. Meziyyet sadece Kur'ân'a ait olup bunun sırrı, Kur'ân'ın daima teru-tazeliğini muhafaza etmesi ve her asırda yenilenmesidir.

8. Kur'ân'ın kendine has özellikleri ve mukaddes veçheleri vardır, bunları şöyle sıralamak mümkündür:

Tilavetine büyük bir ecir verilmesi, ins ve cinnin benzerini ortaya koyamayacağı bir Kitap olması, bütün insanları içerecek hitap çeşitlerini ihtiva etmesi, insanların devamlı onu okuma arzusu... Aynı şekilde küçüklerin zihinlerinde nakş olunması, hasta ve ölüm yatağında yatanların onu dinlemekten haz almaları.

9. Kur'ân'ın tekrarını gerektiren en bariz hikmetlerden birisi de, tekrarına duyulan ihtiyaçtır, Kur'ân-ı Kerim binlerle ifade edilebilecek sonuçları içeren cümle ve irşadları tekrar eder ve bunların sayılamayacak kadar çok sonuçları vardır.

10. Tekrarın hikmetlerinden biri de Kur'ân'ı okuyan kimselerin aynı seviyede olmamalarıdır, zirabazıları Kur'ân'ı tümünden okuyamazlar, bu kimseler Kur'ân'ın birkaç cüzünü veya sûresini ancak okuyabilirler, dolayısıyla tekrar olmasaydı bu kimseler söz konusu dört maksattan haberdar olmazlardı.

* * *

** 1961 yılında Ürdün-Aclûn'da doğdu.1983 yılında Lisans eğitimini Medine-i Münevvere'deki Kur'ân-ı Kerim Fakültesinde tamamladı.1992 yılında Ürdün Üniversitesinde Tefsir ve Kuran ilimleri Dalında Yüksek Lisansını yaptı.1995 yılında aynı bilim dalında doktorasını yaptı.1982 yılından itibaren din eğitim ve öğretimi alanında hizmet verdi. 1993 ve 1997 yılları arasında Ürdün Üniversitesinde ders verdi. 1997'den beri ez-Zerkâ Üniversitesinde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Kur'ân-ı Kerim Cemiyetinin idari heyetinde üyedir. Ürdün Evkâf Bakanlığına bağlı olan Mushaf Tetkik Heyetinde üye olan müellif aynı zamanda Amman'daki Ebu Kavre Cami'sinin imam ve hatipliğini yapmaktadır, çok sayıda araştırmaları vardır.

2 Ibn Kuteybe ed-Dineveri, Abdullah b. Müslim, Te'vilü Müşkili Kur'ân , s. 180-181, Dârü lhyâi'l Kutubi'l-Arabiyye, Isa el-Bânî el-Halebî ve Şurekâhü

3Adı geçen eser, s. 182.

4el-Hattabi, Ebu Süleyman Hamed b. İbrahim(319-388 h.), Beyanü l'câz el-Kur'ân, s.52-53(Rümmâni, Hattâbi ve Cürcânî'nin l'câzu'l-Kur'ân ile ilgili üç Risale ile beraber)

5Bedreddin Muhammed b. Abdullah b. Bahadır ez-Zerkeşî, el-Bürhân fî Ulûmi'l-Kur'ân, 3/10, Dârül Mâ'rife, ikinci baskı, Beyrut, Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim'in tahkiki, tarihsiz.

6 ez-Zerkeşî, age, 3/25-28.

7 Dr. Ahmed Bedevi, min Belâgati'l-Kur'ân, s. 144 ve sonrası.

8 Dr. Fadl Hasan Abbas, el-Kasasu'l-Kur'ânî ihâuhû ve Nefehâtuhû, s. 19, Daru'l Furkan, 1. baskı, 1407 h., 1987 m.

9 Dr. Fadl Abbas, age, s.20, 21.

10 Risale-i Nur Külliyyatı, s. 96..

-
- 11 *Risale-i Nur Külliyyatı, s. 973.*
 - 12 *Risale-i Nur Külliyyatı, s. 1167,*
 - 13 *Risale-i Nur Külliyyatı, s. 1159.*
 - 14 *Risale-i Nur Külliyyatı, s. 1986.*
 - 15 *Risale-i Nur Külliyyatı, s. 95.*
 - 16 *Risale-i Nur Külliyyatı, s. 96.*
 - 17 *Risale-i Nur Külliyyatı, s. 973.*
 - 18 *Risale-i Nur Külliyyatı, s. 912.*
 - 19 *Risale-i Nur Külliyyatı, s. 912.*
 - 20 *Dr. Muhammed Abdullah Dirâz, en-Nebeu'l-Azim, s. 106.*
 - 21 *Risale-i Nur Külliyyatı, s. 972.*

 - 22 *Risale-i Nur Külliyyatı,s. 973.*
 - 23 *Risale-i Nur Külliyyatı,s. 975.*
 - 24 *Risale-i Nur Külliyyatı,s. 973.*
 - 25 *Risale-i Nur Külliyyatı, s. 973.*
 - 26 *Risale-i NurKülliyyatı, s. 973.*
 - 27 *Risale-i NurKülliyyatı,s. 972.*
 - 28 *Risale-i NurKülliyyatı,s. 95-96.*
 - 29 *Risale-i NurKülliyyatı, s. 96.*
 - 30 *Risale-i NurKülliyyatı, s. 973.*
 - 31 *Risale-i NurKülliyyatı, s. 973.*